

Czy osoby starsze są w naszym społeczeństwie dyskryminowane?

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2016 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Z prognoz demograficznych wynika, że odsetek osób starszych w naszym społeczeństwie będzie wciąż wzrastał. Obecnie już więcej niż co piątego mieszkańca Polski można zaliczyć do grona seniorów (przyjmując za próg starości wiek 60 lat), a – zgodnie z przewidywaniami GUS¹ – w roku 2040 więcej niż co trzeci Polak będzie w wieku 60+, natomiast w 2050 roku do tej grupy będzie należało czterech na dziesięciu mieszkańców naszego kraju. W jaki sposób Polacy odnoszą się do osób starszych? W jakiej mierze zjawisko „ageizmu” (dyskryminacji ze względu na wiek) dotyczy naszego społeczeństwa? Ilu badanych zetknęło się ze złym lub gorszym traktowaniem osób starszych, w jakich sytuacjach? Czy niewłaściwe traktowanie seniorów występuje tylko w przestrzeni publicznej, czy dotyczy również sfery prywatnej – relacji rodzinnych? Ilu z nich czuje się gorzej traktowanych? Zapytaliśmy o to w dwóch sondażach². Dwukrotny pomiar, większa próba i – co z tym związane – większa w niej liczba seniorów umożliwiają dokładniejsze poznanie opinii ich samych na ten temat.

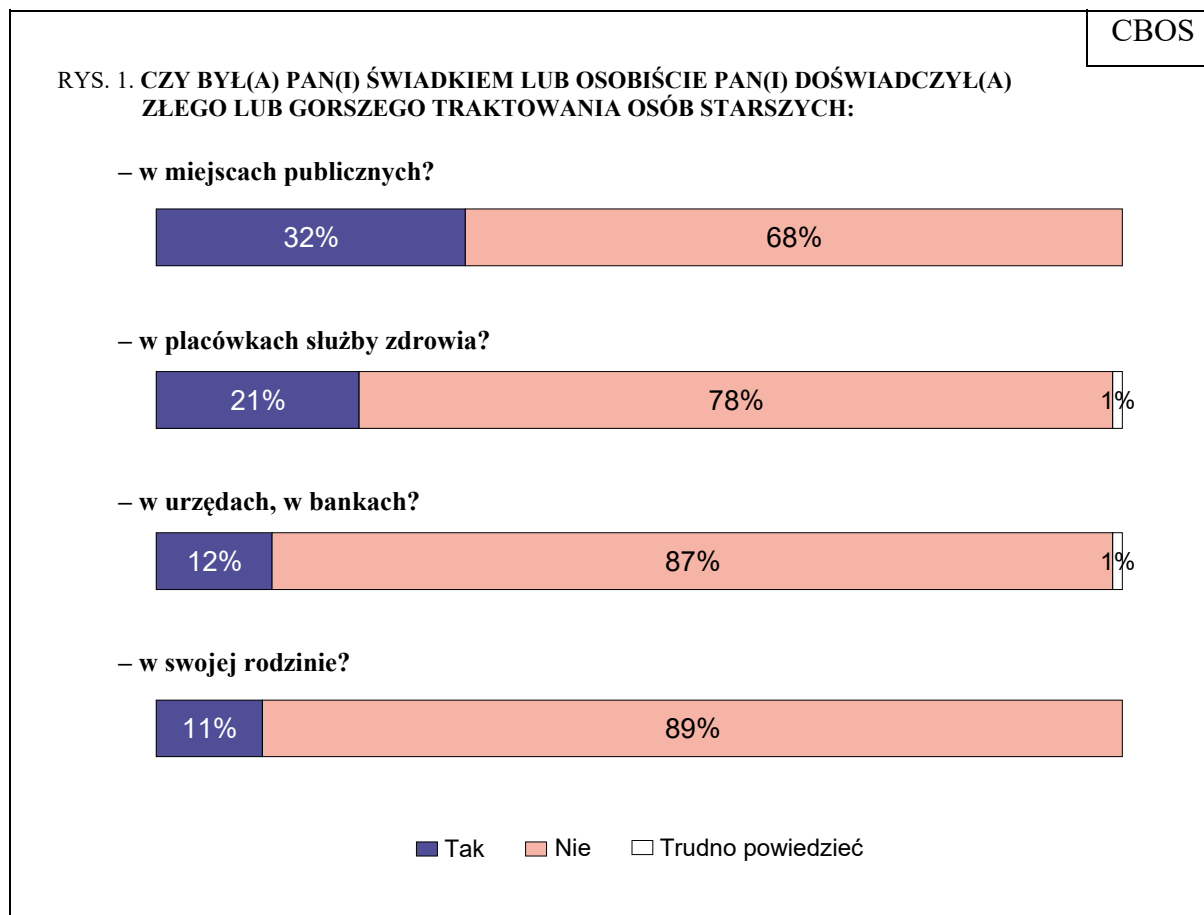
AGEIZM W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ I PRYWATNEJ

W naszych badaniach zapytaliśmy ankietowanych, czy zetknęli się ze złym, gorszym traktowaniem osób starszych w różnego rodzaju sytuacjach w miejscach publicznych (na ulicy, w sklepie, w środkach komunikacji), w placówkach służby zdrowia, w urzędach, bankach, ale także – czy spotkali się z takim traktowaniem osób starszych w swojej rodzinie. Jak wynika z uzyskanych deklaracji, badani stykali się z dyskryminacją osób starszych głównie w miejscach publicznych – na ulicy, w sklepie, w środkach komunikacji (32%). Co piąty ankietowany (21%) zetknął się z gorszym lub złym traktowaniem seniorów w placówkach służby zdrowia, a co ósmy (12%) w różnego typu urzędach, w bankach. Jak się okazuje, złe lub gorsze traktowanie osób starszych występuje nie tylko w przestrzeni

¹ *Prognoza ludności na lata 2014–2050*, Studia i Analizy Statystyczne, GUS 2014.

² Połączono dane z dwóch badań CBOS „Aktualne problemy i wydarzenia”: nr 315, 17–25 sierpnia 2016 roku (N=1033) i nr 314, 30 czerwca – 7 lipca 2016 roku (N=983). Oba badania przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) na reprezentatywnych próbach losowych dorosłych mieszkańców Polski.

publicznej – co dziewiąty badany zadeklarował, że zetknął się z taką sytuacją w swojej rodzinie (11%). Ogółem ponad dwie piąte respondentów (42%) przyznało, że zetknęło się z niewłaściwym traktowaniem osób starszych w przynajmniej jednym z omawianych miejsc w przestrzeni publicznej bądź prywatnej.

Generalnie można zauważyć, że złe traktowanie osób starszych w miejscach publicznych, w placówkach służby zdrowia, w urzędach, bankach częściej dostrzegają respondenci lepiej wykształceni, mieszkający w większych miejscowościach, ankietowani niezadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, częściej badani w młodym i średnim wieku niż sami seniorzy. W przypadku dostrzegania dyskryminacji seniorów w miejscach publicznych, takich jak ulice, sklepy, środki komunikacji, szczególnie wyraźnie zaznacza się wpływ wieku oraz wielkości miejscowości zamieszkania. W większych miastach jest, z jednej strony, więcej obiektów użyteczności publicznej, więcej ludzi, więcej miejsc, gdzie można zauważyć gorsze traktowanie, z drugiej zaś większa jest anonimowość tych relacji. Fakt, że sami seniorzy rzadziej dostrzegają gorsze traktowanie osób starszych, może wynikać w pewnej mierze z ich mniejszej aktywności, mobilności, częstości bywania w różnych miejscach.

Częstość dostrzegania złego lub gorszego traktowania osób starszych w rodzinie zależy natomiast przede wszystkim od położenia materialnego. O takich sytuacjach w swojej rodzinie częściej niż inni mówili badani znajdujący się w trudnym położeniu materialnym – o najniższych miesięcznych dochodach na osobę nieprzekraczających 650 zł, niezadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych.

Tabela 1

	Czy był(a) Pan(i) świadkiem lub osobiście Pan(i) doświadczył(a) złego lub gorszego traktowania osób starszych:			
	w miejscach publicznych – na ulicy, w sklepach, w środkach komunikacji	w placówkach służby zdrowia	w urzędach, w bankach	w swojej rodzinie
	odsetki odpowiedzi twierdzących *			
Wiek				
18–24 lata	40	17	13	13
25–34	37	27	15	10
35–44	36	24	14	12
45–54	34	26	16	14
55–64	26	16	9	10
65 lat i więcej	20	16	9	8
Miejsce zamieszkania				
Wieś	24	15	8	10
Miasto do 19 999	32	23	14	10
20 000 – 99 999	35	24	14	12
100 000 – 499 999	39	26	13	14
500 000 i więcej mieszkańców	42	31	17	12
Wykształcenie				
Podstawowe / gimnazjalne	21	12	7	11
Zasadnicze zawodowe	31	19	12	13
Średnie	33	23	13	12
Wyższe	39	29	16	9
Ocena własnych warunków materialnych				
Złe	41	33	19	22
Średnie	28	20	12	11
Dobre	32	20	12	10

* Połączone zostały odpowiedzi „Tak, osobiście tego doświadczyłem(a)” i „Tak, byłem(a)m świadkiem takiej sytuacji”

SENIORZY O DISKRYMINACJI ZE WZGLĘDU NA WIEK

Jak wynika z deklaracji badanych w wieku 60+ (N=587), relatywnie najczęściej stykali się oni ze złym lub gorszym traktowaniem w miejscach publicznych – na ulicy, w sklepie, w środkach komunikacji (18% z nich było świadkami takiej sytuacji, a 3% osobiście doświadczyło takiego traktowania). Rzadziej spotykali się z tego typu sytuacjami w placówkach służby zdrowia (11% z nich było świadkami takiej sytuacji, a 5% osobiście doświadczyło takiego traktowania) oraz w urzędach, w bankach (6% z nich było świadkami takiej sytuacji, a 3% osobiście doświadczyło takiego traktowania). Złego lub gorszego traktowania w rodzinie doświadczyło 2% seniorów, a 6% było świadkami takiej sytuacji. Ogółem co dziesiąty senior (10%) doświadczył osobiście złego lub gorszego traktowania, a co czwarty (26%) był świadkiem takiej sytuacji.

Tabela 2

	Czy był(a) Pan(i) świadkiem lub osobiście Pan(i) doświadczył(a) złego lub gorszego traktowania osób starszych:			
	w swojej rodzinie	w placówkach służby zdrowia	w urzędach, w bankach	w miejscach publicznych – na ulicy, w sklepach, w środkach komunikacji
	w procentach			
Tak, osobiście tego doświadczył(a)m	2	5	3	3
Tak, był(a)m świadkiem takiej sytuacji	6	11	6	18
Nie	92	84	91	79
Trudno powiedzieć	0	1	1	0

Z analiz wielozmiennowych³ wynika, że na złe lub gorsze traktowanie narażeni są przede wszystkim seniorzy źle oceniający swój stan zdrowia, chorzy, niepełnosprawni i – co się z tym wiąże – najstarsi. Zauważalną cezurą jest wiek 75 lat – badani, którzy przekroczyli 75 rok życia, wyraźnie częściej niż młodsi deklarują, że doświadczyli gorszego traktowania w różnego rodzaju sytuacjach. Kolejnym czynnikiem różnicującym doświadczanie dyskryminacji ze względu na wiek jest położenie materialne – najrzadziej na złe traktowanie uskarżali się ankietowani zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych. Pewne znaczenie w tym kontekście odgrywa również wykształcenie i miejsce zamieszkania. Relatywnie częściej niż pozostali o osobistym doświadczaniu

³ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

gorszego lub złego traktowania mówili seniorzy legitymujący się wyższym wykształceniem, mieszkający w największych miastach.

Z kolei zauważanie dyskryminacji osób starszych zależne jest przede wszystkim od wielkości miejscowości zamieszkania – o dostrzeganiu złego lub gorszego traktowania seniorów częściej mówili badani mieszkający w większych miejscowościach. Ponadto dyskryminację osób starszych częściej zauważali seniorzy lepiej wykształceni, a także niezadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych.

Tabela 3

	Deklaracje złego lub gorszego traktowania osób starszych wśród badanych w wieku 60+ (N=587)	
	osobiście doświadczyli złego, gorszego traktowania w co najmniej jednej z czterech analizowanych sytuacji	byli świadkami złego, gorszego traktowania osób starszych w co najmniej jednej z czterech analizowanych sytuacji
	w procentach	
Ogółem	10	26
Wiek		
61–65 lat	7	29
66–74	9	25
75 lat i więcej	16	22
Miejsce zamieszkania		
Wieś	10	11
Miasto do 19 999	12	24
20 000 – 99 999	7	27
100 000 – 499 999	10	44
500 000 i więcej mieszkańców	14	51
Wykształcenie		
Podstawowe / gimnazjalne	10	15
Zasadnicze zawodowe	10	23
Średnie	8	34
Wyższe	14	48
Ocena własnych warunków materialnych		
Złe	11	36
Średnie	13	23
Dobre	7	27
Ocena stanu zdrowia		
Dobry	6	27
Ani dobry, ani zły	8	23
Zły	18	28
Orzeczenie o niepełnosprawności		
Posiada	13	26
Nie posiada	5	24

Ponad dwie piąte badanych zetknęło się ze złym lub gorszym traktowaniem osób starszych, a co dziesiąty senior osobiście doświadczył takiego traktowania. Z takimi sytuacjami respondenci stykali się najczęściej w miejscach publicznych – na ulicy, w sklepie, w środkach komunikacji, rzadziej w placówkach służby zdrowia, jeszcze rzadziej w urzędach, bankach oraz w przestrzeni prywatnej – w swoich rodzinach.

Dostrzeganie przejawów dyskryminacji jest wypadkową wielu czynników – pewnej wrażliwości i świadomości społecznej, miejsca zamieszkania, miejsc, w których się bywa, a także podejmowanych aktywności. Gorsze traktowanie seniorów w przestrzeni publicznej częściej zauważają osoby lepiej wykształcone, znajdujące się w złym położeniu materialnym, częściej badani w młodym i średnim wieku niż sami seniorzy. Dyskryminacja osób starszych w przestrzeni publicznej jest bardziej zauważalna w większych miastach, w których jest, z jednej strony, większe natężenie interakcji, więcej obiektów użyteczności publicznej, więcej miejsc, gdzie gorsze traktowanie seniorów można dostrzec, z drugiej zaś większa anonimowość relacji.

Opracowała

Małgorzata OMYŁA-RUDZKA